36889 - Uyku derin olursa abdest bozulur

Soru

Uykunun, abdesti bozduğuna dâir delil nedir?

Detaylı cevap

Allah’a hamd olsun.

Uykunun, abdesti bozduğuna dâir delile gelince, Safvân b. Assâl'ın -Allah ondan râzı olsun- rivâyet ettiği şu hadistir.

Safvân b. Assâl şöyle demiştir:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْمُرُنَا إِذَا كُنَّا سَفَرًا أَوْ مُسَافِرِينَ أَنْ لا نَنْزِعَ خِفَافَنَا ثَلاثَةَ أَيَّامٍ وَلَيَالِيهِنَّ إِلا مِنْ جَنَابَةٍ وَلَكِنْ مِنْ غَائِطٍ وَبَوْلٍ وَنَوْمٍ. [رواه الترمذي والنسائي وابن ماجه وصححه الألباني في صحيح الترمذي]

"Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-, yolculukta veya yolcu olduğumuz zaman -cünüplük hâli bunun dışındadır-, (abdestli olarak giydiğimiz takdirde), büyük ve küçük abdest bozmak ile uyku uyumak gibi hallerde üç gün ve üç gece (yetmiş iki saat) mestlerimizi (çarıklarımızı) çıkarmamamızı emrederdi." (Tirmizî; hadis no: 96. Nesâî; hadis no: 127. İbn-i Mâce; hadis no: 478. Elbânî; "Sahih-i Tirmizî'de; 'hadis sahihtir' demiştir.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-, uykuyu, abdesti bozan şeylerden olarak zikretmiştir.

İslâm âlimleri -Allah onlara rahmet etsin-, uykunun abdesti bozup-bozmadığı konusunda görüş ayrılığına düşmüşlerdir. Bu görüşlerden bazıları şunlardır:

Birinci görüş:

Uykunun azı ve çoğu, ne şekilde olursa olsun, (her halükarda) abdesti bozar. Bu, İshak, el-Müzenî, Hasan Basrî ve İbn-i Münzir'in görüşüdür.Bunun delili; yukarıda zikredilen Safvân b. Assâl'ın

hadisidir. Çünkü Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-, uykuyu, abdesti bozan şeylerden olarak zikretmiş ve herhangi belirli bir hal ile sınırlı tutmamıştır.

İkinci görüş:

Uyku, mutlak olarak abdesti bozmaz.Delili; Enes b. Mâlik'in -Allah ondan râzı olsun- şu hadisidir:

كَانَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْتَظِرُونَ الْعِشَاءَ الآخِرَةَ حَتَّى تَخْفِقَ رُءُوسُهُمْ، ثُمَّ يُصَلُّونَ وَلا يَتَوَضَّئُونَ. [رواه مسلم]

"Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in ashâbı yatsı namazını beklerken uyuklar, bu sebeple başları önlerine düşerdi.Sonra kalkarlar abdest almadan namaz kılarlardı." (Müslim; hadis no:376)

Başka bir rivâyet ise şöyledir:

كَانَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَضَعُونَ جُنُوبَهُمْ فَيَنَامُونَ ، مِنْهُمْ مَنْ يَتَوَضَّأُ، وَمِنْهُمْ مَنْ لا يتَوَضَّأُ. [رواه أبو يعلى والبزار]

"Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in ashâbı (yatsı namazını beklerken) yanlarını yere koyarak uyuklar, (yatsı ezanı okunduktan sonra) onlardan kimisi kalkar abdest alır, kimisi de abdest almazdı (kimisi abdest alarak, kimisi de abdest almadan namaz kılardı)." (Ebu Ya'la ve Bezzâr)

Bu, Ebu Musa el-Eş'arî -Allah ondan râzı olsun- ve Saîd b. el-Museyyib'in -Allah ona rahmet etsin- görüşüdür.

Yukarıda zikredilen iki görüş, birbirlerine zıt olan iki görüştür.Her görüş, delillerden birisini almışlardır.

Âlimlerin çoğunluğu (cumhur), delillerin arasını bulma konusunda kendi aralarında görüş ayrılığına düşmüş olmakla birlikte bu delilllerin arasını bularak şöyle demişlerdir:

"Uyku, belirli hallerde abdetsi bozar, başka hallerde ise abdesti bozmaz."

Üçüncü görüş:

Makatını yere tam oturtarak uyursa, abdest bozulmaz.Eğer makatını tam olarak oturtmadan uyursa, ne şekilde olursa olsun, abdest bozulur.Bu,Hanefî ve Şâfiî mezhebinin görüşüdür." ("el-Mecmû'"; c: 2, s: 14)

Dördüncü görüş:

Oturarak veya ayakta durarak uyuyan kimsenin uykusu gibi, hafif uykunun dışındaki uyku abdesti bozar. Bu, Hanbelî mezhebinin görüşüdür. (Bkz: "el-İnsaf"; c:2, s: 20 ve 25)

Oturarak veya ayakta durarak uyuyan kimsenin uykusu gibi hafif uykunun istisnâ kılınmasının sebebi şudur: İnsanın, bu halde iken hadesin çıkış yerinden (makattan) emîn olmasıdır.Dolayısıyla bir kimse bu halde iken abdestini bozmadığı zannı üstün gelir.

Bu kimseler şöyle demişlerdir: Ki bu, beşinci görüştür:

Hafif uykunun dışında her türlü derin uyku abdesti bozar. Bu, Mâlik'in görüşüdür. Ahmed'in de bir rivâyeti (görüşü) bu doğrultudadır.

Derin ve hafif uyku arasındaki fark şudur:

Çok olan derin uyku, insanın, (uykuda iken) abdestini bozduğu takdirde –tıpkı yellenmesi gibi- bunu hissedemediği (bilemediği) uykudur. Hafif uyku ise; insanın, (uykuda iken) abdestini bozduğu takdirde bunu hissettiği (bildiği) uykudur.

Bu, Şeyhulislâm İbn-i Teymiyye'nin -Allah ona rahmet etsin- tercih ettiği görüştür. Günümüzdeki âlimlerden Abdulaziz b. Baz ve Muhammed b. Salih el-Useymîn ile İlmî Araştırmalar ve Fetvâ Dâimî Komitesi âlimleri de bu görüşü tercih etmişlerdir. -Ki doğru olan görüş de budur-. Böylelikle delillerin arası bulunmuş olmaktadır.

Şöyle ki:

Safvân b. Assâl'ın -Allah ondan râzı olsun- hadisi, uykunun abdesti bozduğuna delâlet etmiştir.

Enes b. Mâlik'in -Allah ondan râzı olsun- hadisi, uykunun abdesti bozduğuna delâlet etmiştir.

Buna göre Enes'in hadisi; insanın, (uykuda iken) abdestini bozduğu takdirde bunu hissettiği (bildiği) hafif uykuya yorumlanır.

Safvân'ın hadisi ise; insanın, (uykuda iken) abdestini bozduğu takdirde bunu hissedemediği (bilemediği) derin uykuya yorumlanır.

Bu görüşü teyid eden Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in şu hadisidir:

[إِنَّ الْعَيْنَيْنِ وِكَاءُ السَّهِ، فَإِذَا نَامَتِ الْعَيْنَانِ اسْتُطْلِقَ الْوِكَاءُ.] رواه أحمد وحسنه الألباني في صحيح الجامع

"Şüphesiz gözler, makatın (dübürün) kapağıdır Gözler uyuduğu zaman kapak açılmış olur." (Ahmed; hadis no: 97. Elbânî; "Sahihu'l-Câmi'; hadis no: 4148'de 'hadis, hasendir,' demiştir.)

(Yani uyanıklık hali, makatın kapağıdır.Yani içeride olan bir şeyin dışarı çıkmaktan korur (sübap görevi yapar). Çünkü insan uyanık olduğu sürece kendisinden çıkacak olanı hisseder. Uykuya daldığı zaman bu kapak açılır.)"

et-Tıybî -Allah ona rahmet etsin- şöyle demiştir:

"Bir kimse, uyanık olduğu zaman karnındaki tutar. Uyuduğu zaman (karnındaki tutma) irâdesi gider ve mafsalları gevşemeye başlar." ("Avnu'l-Ma'bûd")

Bir kimse, abdestini bozduğunda hissedemeyecek derecede makatını sıkı tutmazsa, bu uykusu abdesti bozar. Aksi takdirde abdesti bozulmaz.(Bkz: "eş-Şerhu'l-Mumti'"; c: 1, s: 275)

es-San'ânî -Allah ona rahmet etsin- şöyle demiştir:

"Safvân'ın hadisinden dolayı abdestin bozulduğunu söylemek, en yakın görüştür... Fakat Safvân'ın hadisinde geçen uyku lafzı, mutlaktır. Enes'in hadisinde geçen sahâbenin uyudukları,horlamalarına rağmen abdest almadıkları, yanlarını yere koydukları ve uykudan uyandıkları konusu, sahâbenin yüce konumları itibariyle onların abdesti bozan şeyleri bilmediklerini göstermez.Özellikle de Enes -Allah ondan râzı olsun- bu uykuyu sahâbeden mutlak olarak nakletmiştir. Bilindiği üzere sahâbeden dînin hükümlerini, özellikle de İslâm dîninin en büyük rüknü olan namazı bilen nice âlimler vardı. Özellikle sahâbeden, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ile birlikte yatsı namazını bekleyenler,

sahâbenin bilinenleri idi. Böyle olunca Safvân'ın hadisi, insanın uykuda iken ne olduğunu idrak edemediği derin uykudur. Enes'in zikrettiği horlama ve yanları yere koyma olayı ise, derin olmayan uykuya yorumlanır. Nitekim bir kimse, derin uykuya dalmadan önce horlamaya başlayabilir.Yan tarafını yere koymak, derin uykuya dalmayı gerektirmez." ("Subulu's-Selâm"; c: 1, s: 97)

Değerli âlim Muhammed b. Salih el-Useymîn -Allah ona rahmet etsin-, "Mecmû'ul-Fetâvâ"da abdesti bozan şeyleri sayarken şöyle demiştir:

"Bir kimse, uykuda iken abdestini bozduğu takdirde bunu hissedemeyecek derecede derin uyumuşsa, bu uyku abdesti bozar. Yok eğer bir kimse uykuda iken abdestini bozduğu takdirde bunu hissedecek derecede hafif uyumuşsa, bu hafif uyku abdesti bozmaz. Hafif uykuda insanın sırt üstü veya bir şeye dayanarak veyahut da bir şeye dayanmayıp otururak uyuması arasında hiçbir fark yoktur. Önemli olan, kalbin uyanık halde olmasıdır.İnsan, uykuda iken abdestini bozduğu takdirde bunu hissediyorsa, onun abdesti bozulmaz. Eğer uykuda iken abdestini bozduğu takdirde bu hissetmiyorsa, abdest alması gerekir.Çünkü uykunun kendisi, abdesti bozmaz.Fakat abdestin bozulma ihtimalinin olduğu bir vakittir.İnsanın, uykuda iken abdestini bozduğu takdirde bunu hissedebiliyorsa, hades (abdestsizlik durumu) olmadığından dolayı abdesti bozulmaz. Uykunun kendisinin abdesti bozmadığına delil; uykunun hafif olanın abdesti bozmamasıdır.Şayet uyku abdesti bozmuş olsaydı, idrarın azı ve çoğu abdesti bozduğu gibi, uykunun da azı ve çoğu abdesti bozardı.

Değerli âlim Abdulaziz b. Baz'ın fetvâlarında da buna benzer gelmiştir.Şöyle ki:

"Uyku, insanın bilinci kaybedecek şekilde derin olursa abdesti bozar. Nitekim kıymetli sahâbî Safvân b. Assâl'ın -Allah ondan râzı olsun- rivâyet ettiği hadiste o şöyle demiştir:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْمُرُنَا إِذَا كُنَّا سَفَرًا أَوْ مُسَافِرِينَ أَنْ لا نَنْزِعَ خِفَافَنَا ثَلاثَةَ أَيَّامٍ وَلَيَالِيهِنَّ إِلا مِنْ جَنَابَةٍ وَلَكِنْ مِنْ غَائِطٍ وَبَوْلٍ وَنَوْمٍ. [رواه الترمذي والنسائي وابن ماجه وصححه الألباني في صحيح الترمذي]

"Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-, yolculukta veya yolcu olduğumuz zaman -cünüplük hâli bunun dışındadır-, (abdestli olarak giydiğimiz takdirde), büyük ve küçük abdest bozmak ile uyku uyumak gibi hallerde üç gün ve üç gece (yetmiş iki saat) mestlerimizi (çarıklarımızı)

çıkarmamamızı emrederdi." (Tirmizî; hadis no: 96. Nesâî; hadis no: 127. İbn-i Mâce; hadis no: 478. Elbânî; "Sahih-i Tirmizî'de; 'hadis sahihtir' demiştir.

Yine, Muâviye'nin -Allah ondan râzı olsun- rivâyet ettiği hadiste Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

[إِنَّ الْعَيْنَيْنِ وِكَاءُ السَّهِ، فَإِذَا نَامَتِ الْعَيْنَانِ اسْتُطْلِقَ الْوِكَاءُ.] رواه أحمد وحسنه الألباني في صحيح الجامع

"Şüphesiz gözler, makatın (dübürün) kapağıdır Gözler uyuduğu zaman kapak açılmış olur." (Ahmed; hadis no: 97. Elbânî; "Sahihu'l-Câmi'; hadis no: 4148'de 'hadis, hasendir,' demiştir.)

Hadisin senedinde zayıflık olmakla birlikte Safvân'ın hadisi gibi, onu destekleyen başka rivâyetler vardır. Böylelikle bu hadis, hasen hadis derecesine yükselir....

Uyuklamaya gelince, bu, abdesti bozmaz. Çünkü uyuklamakla insanın bilinci gitmez. Böylelikle bu konuda gelen hadislerin tamamının arası bulunmuş olmaktadır."

İlmî Araştırmalar ve Fetvâ Dâimî Komitesi âlimleri şöyle demişlerdir:

"Derin uyku, abdestin bozulması ihtimalinin olduğu bir vakittir.Buna göre her kim mescitte veya başka bir yerde uyursa, yeniden abdestini alması gerekir.İster ayakta, ister oturarak, ister sırt üstü, ister elinde tesbih olduğu halde, isterse elinde tesbih olmadan uyumuş olsun fark etmez.İnsanın bilincini kaybetmediği uyuklama gibi derin olmayan uykuya gelince, yeniden abdest alması gerekmez. Çünkü bu konuda yukarıda zikredilen detaylara delâlet eden Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'den gelen sahih hadisler, gelmiştir." (İlmî Araştırmalar ve Fetvâ Dâimî Komitesi Fetvâları; c: 5, s: 262)

Yine, İlmî Araştırmalar ve Fetvâ Dâimî Komitesi âlimleri şöyle demişlerdir:

"İnsanın bilincini kaybetmediği hafif uyku, abdesti bozmaz.Nitekim Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- yatsı namazını bazı vakitler geciktirirdi.Öyle ki Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in ashâbı (yatsı namazını beklerken) başları öne düşer, sonra kalkarlar, abdest almadan namaz kılarlardı." (İlmî Araştırmalar ve Fetvâ Dâimî Komitesi Fetvâları; c: 5, s: 263)

Bkz: "el-Mecmû'"; c: 2, s: 14-24. "Mevâhibu'l-Celîl"; c: 1, s: 312. "eş-Şerhu'l-Mumti'"; c: 2, s: 189-191.